

MATTI HÄGGSTRÖM:

Det orättfärdiga presstödet

Dagspresskommittén har i sitt huvudbetänkande "Stödet till dagspressen" framför allt sökt slå vakt om understödstitningarnas intressen, dvs i första hand de socialdemokratiska andratidningarna och centerpartiets fådagartidningar, skriver andreredaktören på Barometern Matti Häggström. Kommittén är likgiltig för pressstödet konkurrensneutralitet. De socialistiska tidningarna har omkring 25 % av den totala upplagan men erhåller lika mycket presstöd som de övriga tidningarna tillsammans. Presstödet börjar alltmer fungera som ett extra statligt partistöd, anser författaren.

Det statliga presstödet infördes 1971 och har följaktligen fungerat i bortemot tio år. Det har hela tiden haft en partipolitiskt betryggande förankring. Socialdemokraterna och centerpartiet, systemets uppfinnare och exploaterare par préférence, har sorgfälligt sett till att det successivt byggts ut och förändrats så att deras egna tidningar favoriserats. Ändå – eller kanske bl a därför – är bekymren över presstödet konsekvenser på kortare och längre sikt stora och stigande på många håll. Det finns alltså anledning att skärskåda det närmare och att uppmana även dem som inte är involverade i tidningsbranschen att engagera sig i dagspressens problem.

Dagspresskommittén, som 1980 presenterade sitt huvudbetänkande, "Stödet till dagspressen", har gett sina svar på de många frågor som ställts. Den har också förespråkat vissa förändringar av systemet. Men kommittén har inte kunnat stilla oron, och de förslag den lagt fram är tvivelaktiga, för att uttrycka det hovsamt. Det förefaller som om kommitténs viktigaste ambition har varit att slå vakt om de privilegierade understödstitningarnas intressen, dvs i första hand de socialdemokratiska andratidningarna och centerpartiets fådagartidningar. Övriga aspekter tycks ha ansetts tämligen perifera.

Konkurrensneutralitet

Med lätt och likgiltig hand har dagspresskommittén glidit över en så viktig fråga som pressstödet konkurrensneutralitet. Det påstås att inget stöd kan göras neutralt. Men vad menas med neutralt? Kommittén ger inget svar. I stället godtar den utan att blinka, snarast med illa dold belåtenhet, att upplagerelationerna änd-

rats till följd av de selektiva statliga subventionerna. Skälet till dem är ju omsorg om demokratin och den mångsidiga samhällsdebatten. Vad vinner den på att exempelvis den minsta tidningen på Gotland som en direkt följd av ett rundhänt statligt presstöd nu blivit den största?

Dagspresskommittén vill i själva verket ha ett sådant presstöd att de svagare tidningarna kan breda ut sig på de starkares bekostnad. Det blir den ofrånkomliga följden av den nuvarande konstruktionen på grund av landets redan stora tidningstäthet och de begränsade möjligheterna att öka dubbelläsningen.

Det skall dock påpekas att dagspresskommittén gör gällande att det totala presstödet — alltså det selektiva plus det generella — skulle vara förhållandevis neutralt. Det utgår med ungefär samma summor till de socialistiska och de ickesocialistiska tidningarna, hävdas det. Bevisföringen är anmärkningsvärd och förmodligen avsedd att vilseleda. Sanningen är ju att de socialistiska tidningarna endast har omkring 25 procent av den totala upplagan. Denna fjärdedel erhåller alltså lika mycket som de övriga tidningarna tillsammans! Korrekt hade däremot varit att räkna stödet per årsexemplar. Det hade då visat sig att de socialdemokratiska och centerpartistiska tidningarna gynnats på ett utmanande sätt.

Extra partistöd

En betänklig men klart urskiljbar tendens är att presstödet allt mer börjar fungera som ett extra statligt partistöd.

Folkpartiet i Bohuslän uppges ha planer på att starta en egen tidning. Motiveringen är att

man har svårt att få in sitt material i Bohusläningen (ober lib) och Göteborgs-Posten (lib). Självfallet tänker partiet i så fall söka statligt presstöd. Om det beviljas blir det i praktiken ingenting annat än ytterligare ett partistöd, som får användas för att sprida partiets politiska idéer.

Socialdemokraterna håller på att starta en ny tidning i Stockholm. Även den skall ha presstöd — det är en förutsättning för hela projektet. Gör partiet det av ideell, ädel omsorg om opinionsbildningen i största allmänhet? Nej, man gör det naturligtvis för att få ännu en kanal att föra ut det politiska budskapet. Partiets informationsavdelning erhåller i realiteten en extra dusör, låt vara öronmärkt, av skattebetalarnas pengar. Sådana luktar som bekant inte.

Och är det av osjälviska pressetiska bevekelsegrunder som Arbetet (s) håller liv i sin edition i Göteborg? Till en upplaga på i runt tal 20 000 exemplar utgår selektivt presstöd med drygt 12 miljoner kr, dvs med ungefär 600 kr per exemplar och år! Det är betydligt mer än årsprenumerationen.

Det lär faktiskt också förekomma att presstöd används till löner åt partiombudsmän!

Dagspresskommittén har inga betänkligheter mot att presstödet allt mera påminner om ett ytterst ojämnt fördelat partistöd. Ett av kommitténs förslag går ut på att stärka den tendensen. Särskilda bidrag skall nämligen lämnas till nyhetsbyråerna. Konstruktionen är den vanliga. A-pressen skulle naturligtvis få mest, 30 procent, och Centerns presstjänst nästan lika mycket. De tre övriga, Liberala nyhetsbyrån och de båda största och minst partibundna, Svenska Nyhetsbyrån och Förenade

Det orättfärdiga presstödet

Landsortstidningar, skulle få nöja sig med det som blev över.

Det bör också observeras att de färdagarstidningar som främst centern håller sig med till sin karaktär kan sägas vara en sorts medlemsblad. De läses primärt av partiets sympatisörer. Någon i egentlig mening självständig journalistik är svår att upptäcka i dessa avisor, men selektiva bidrag får de likafullt.

Sällan har uttrycket "mycket vill ha mer" så bekräftats som i fråga om socialdemokraternas och centerpartiets presstödspolitik. Socialdemokratiska tidningar har to m krävt att presstödet inte skulle beröras av regeringens sparambitioner, eftersom det är så viktigt. De sätter inte sina ljus under ena skäppa, de som språkar för sina sjuka bröder — förlusttidningarna som får mångmiljonbidrag varje år och som till tack bara gormar efter ytterligare påslag.

Två tidningstyper

Presstödet konstruktion är faktiskt sådan att vi håller på att få två olika sorters tidningar. Den ena är de som inte erhåller bidrag. De måste i varje läge spara utrymme, personal, papper och pengar. De är helt enkelt piskade att tänka och handla företagsekonomiskt ansvarsfullt. Den andra sorten består av tidningar som obehindrat kan konsumera mera papper, eftersom presstödet upp till en viss gräns beror på pappersåtgången. Så blir också redigeringen därefter. Många bidragstidningar kör hämningslöst med spatiösa rubriker och ingresser och allt mera omfångsrika bilder. Det lönar ju sig att slösa — i resursknapphetens tidevarv!

Vidare har man på en del håll börjat tricksa med olika editioner för att de skall betraktas som skilda tidningar med var sitt presstöd, som

däriigenom sammanlagt kan öka med flera miljoner. Skälen är inte redaktionella utan enbart betingade av subventionslystnad. Bestämmelserna är sådana att 50 procent av nyhetsmaterialet måste vara exklusivt för att editionen skall vara presstödsberättigad. Ledamöterna i dagspresskommittén Lars F Tobisson (m) och Per Olof Hansson (fp) har i reservationer krävt att andelen skall höjas till 60 procent. Också det torde vara otillräckligt. I en socialdemokratisk tidning fanns för en tid sedan en bild som upptog ungefär en tredjedels sida, föreställande en rinnande kran. Den kunde utan större olägenheter ha gjorts en- eller högst tvåspaltig. Men om det behövs kommer givetvis tidningen att låta den och liknande bilder täcka hela sidan för att kunna åberopa att man har tillräckligt med material för att få bidrag. Det är bidrag som är avsedda att stödja det mångsidiga åsiktsutbudet och den fria debatten!

Detta är inte vettigt. Men sådana blir konsekvenserna när principerna slängs på sophögen och det råa egenintresset får råda.

Indexreglering

Det statliga presstödet uppgick budgetåret 1978/79 till cirka 265 miljoner kr. Därav var 197 miljoner produktions- och utvecklingsbidrag, alltså selektivt stöd. Bidragen har mer än femdubblats sedan systemet infördes. De har höjts fyra gånger för flerdagarstidningarna och tre gånger för färdagarstidningarna — dvs sådana som utkommer med mindre än fyra nummer i veckan. Antalet bidragstidningar har ökat och uppgår just nu till omkring 70. Det är fara värt att numerären fortsätter att stiga, och att stödföretagens ambitioner att klara sig själva minskar. Samtidigt kritiserar allt fler in-

dustriminister Nils G Åslings "akutmottagning" och poängterar att företag utan chans att bli lönsamma och självbärande inte längre skall hållas under armarna av staten. Men är det alldeles självklart att just dagstidningarna, hur de än sköts, i all evighet skall vara någon sorts bidragsfrälse som står över alla ekonomiska hänsyn?

Dagspresskommittén vill tom indexreglera de selektiva bidragen genom att göra dem avhängiga av annonspriserna. Det är helt befängt. Något samband existerar inte, och stödet är redan nu obehövt stort. Det förekommer att socialdemokratiska dagstidningar tack vare bidragen kan redovisa bättre resultat än förstädningarna. Vad gör de då med den sk vinsten? Den kan bli slussas ut till andra avisor inom A-pressen som koncernbidrag. Det är i enlighet med bestämmelserna, men givetvis alldeles groteskt. Selektiva stöd skall inte kunna användas på det sättet. Om en generalklausul fanns mot bidragsmissbruk skulle den ha kommit till användning här.

Bör de selektiva bidragen då avvecklas helt?

Nej, det vore orealistiskt. Men systemet bör

omformas, så att det blir mer konkurrensneutralt. Stödet bör trappas ner, åtminstone dess realvärde, och naturligtvis inte undantas de åtstramningar som drabbar andra samhällsområden. Bidragen bör dessutom antagligen göras annorlunda för Stockholms, Göteborgs och Malmös tidningar än för landsortspressen, som arbetar under i flera avseenden andra betingelser.

Pressens frihet

I förlängningen är det ingenting annat än pressens frihet som kan stå på spel.

Gör tankeexperimentet att Handelstidningen under Torgny Segerstedt, Eskilstuna-Kuriren under J A Selander och flera andra som modigt opponerade mot Hitlers välde för sin utgivning hade varit beroende av selektiva statliga bidrag! Vilket argument hade inte det varit för naziregimen. Den hade kunnat kräva att den svenska regeringen skulle utnyttja sin ekonomiska makt och med pengarnas hjälp kväva det fria ordets flammande protest mot barbariet.

Vad hade då hänt?